

Työolotutkimus 2013

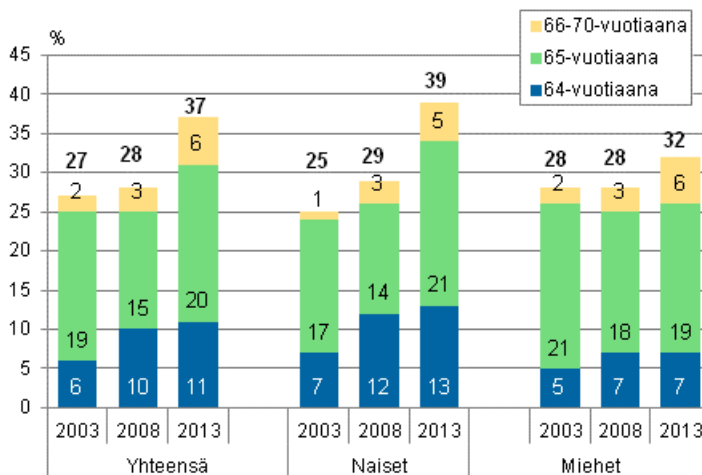
Työurien jatkamisajatukset, ennakkotiedot

Palkansaajien arviot omasta eläkeiästään nousseet tuntuvasti

Palkansaajien arviot siitä, missä iässä he jäävät eläkkeelle, ovat nousseet tuntuvasti viidessä vuodessa. Vuonna 2013 lähes kaksi viidestä (37 %) yli 50-vuotiaasta palkansaajasta arveli jäävänsä eläkkeelle 64-vuotiaana tai myöhemmin, kun vastaava osuus vuonna 2008 oli 28 prosenttia. Tiedot käyvät ilmi Tilastokeskuksen vuoden 2013 työolotutkimuksen ennakkotiedoista.

Naiset arvelevat jatkavansa työuraansa yli 63-vuotiaiksi useammin (39 %) kuin miehet (32 %), ja naisilla myös jatkohalukkuus on kasvanut viidessä vuodessa enemmän kuin miehillä. Erityisen paljon on noussut niiden yli 50-vuotiaiden naispalkansaajien osuus, jotka arvelevat työskentelevänsä vähintään 65-vuotiaiksi.

Arvioitu eläköitymisikä 64 vuotta tai enemmän

Yli 50-vuotiaat palkansaajat, Työolotutkimus 2003, 2008 ja 2013.

Koulutus ja ammattiasema ovat voimakkaasti yhteydessä palkansaajien halukkuuteen jatkaa työuraa yli 63-vuotiaaksi. Perusasteen tutkinnon suorittaneista palkansaajista 31 prosenttia arvioi jäävänsä pois töistä yli 63-vuotiaana, mutta korkean asteen tutkinnon suorittaneista näin arveli 46 prosenttia. Vastaavasti johtotehtävissä olevista ylemmistä toimihenkilöistä 61 prosenttia aikoo jäädä eläkkeelle yli 63-vuotiaana, mutta teollisuustyöntekijöillä osuus on 18 prosenttia. Mahdollisuudet jatkaa työuraa ovat mitä ilmeisimmin

huonommat raskasta teollisuustyötä tekevillä kuin korkeasti koulutetuilla tai yleensä ylempiin toimihenkilöihin kuuluvilla.

Jatkamisajatukset ovat yleisempiä julkisella sektorilla kuin yksityisellä sektorilla. Julkisella sektorilla palkansaajien koulutustaso on toki korkeampi kuin yksityissektorilla, mutta myös työnantajan ikäpolitiikalla ja työsuhteen varmuudella on lisävaikutusta. Valtiosektorilla (ei sisällä yliopistoja) jatkamishalukkaita on 55 prosenttia, kuntasektorilla 48 prosenttia ja yksityisellä sektorilla 29 prosenttia.

Superkarttuma vaikuttaa jatkohalukkuuteen

Vuodesta 2005 alkaen yli 63-vuotiaiden palkansaajien eläke on kasvanut suuremmalla prosentilla kuin sitä nuorempien. Työolotutkimuksessa on kysytty, lisääkö tämä niin sanottu superkarttuma palkansaajien halukkuutta jatkaa työssä yli 63-vuotiaaksi. Kysymys esitettiin ennakoivasti jo vuonna 2003, kun haluttiin arvioida vuoden 2005 eläkeuudistuksen tulevia vaikutuksia.

Vuonna 2013 kaikista yli 50-vuotiaista palkansaajista 43 prosenttia myönsi, että superkarttuma lisää heidän haluaan jatkaa työelämässä yli 63-vuotiaaksi. Sukupuolten välillä ei ole eroa tässä suhteessa. Osuus on noussut yli 10 prosenttiyksikköä vuodesta 2008, ja vieläkin enemmän verrattuna vuoteen 2003: 26 prosentista 43 prosenttiin. Näin tuntuva kasvu selittyy sillä, että superkarttuman merkitys on tullut kymmenen vuoden aikana paremmin yleiseen tietoisuuteen ja halu jatkaa työssä pidempään on lisääntynyt yleisestikin.

Työssä jatkamista ei kuitenkaan aina koeta mahdolliseksi. Syksyn 2013 työolotutkimuksessa 11 prosenttia yli 50-vuotiaista palkansaajista arveli, ettei heidän terveytensä salli työssä jatkamista yli 63 ikävuoden huolimatta siitä, että he itse haluaisivat jatkaa. Lisäksi kolme prosenttia arveli, että heidän työnantajansa ei halua heidän jatkavan, vaikka he itse haluaisivatkin. Sukupuolten välillä ei ole tässäkään suhteessa eroa.

Myös eläkkeellä halutaan työskennellä

Myös halu jatkaa työntekoa eläkkeellä on yleistynyt. Vuonna 2013 jo 72 prosenttia yli 50-vuotiaista palkansaajista sanoi voivansa harkita työskentelyä eläkeaikanaan joko kokoaikaisesti, osa-aikaisesti tai tilapäisesti, kun vuonna 2008 vastaava osuus oli 54 prosenttia. Valmius työskennellä eläkkeellä ollessa on hieman yleisempää miehille (74 %) kuin naisille (70 %). Yleisintä se on ylemmille toimihenkilöille (82 %) ja harvinaisinta teollisuustyöntekijöille (61 %).

Edistetäänkö työssä pysymistä työpaikoilla?

Palkansaajien mielestä ikääntyvien työssäpysymistä edistetään työpaikoilla nyt hieman yleisemmin kuin viisi tai kymmenen vuotta sitten. Lähes joka kolmas (30 %) palkansaaja oli vuonna 2013 sitä mieltä, että hänen työpaikallaan edistettiin ikääntyvien työssäpysymistä nykyistä pidempään joko voimakkaasti tai jossain määrin. Vuonna 2008 vastaava osuus oli 29 prosenttia ja vuonna 2003 se oli 22 prosenttia. Työpaikoilla, joilla työntekijöiden määrää on viime vuosina lisätty, 33 prosenttia palkansaajista koki, että ikääntyneiden työssä pysymistä on tuettu vähintään jossain määrin. Niillä työpaikoilla, joilla työntekijöitä on vähennetty selvästi, on vastaava osuus vain 19 prosenttia.

Työolotutkimus tarjoaa hyvän välineen palkansaajien eläkeaikeiden tutkimiseen. Työolotutkimuksen aineisto on riittävän suuri, vastausosuus on hyvä, kysymykset on säilytetty mahdollisimman samanlaisina ja tutkimus tehdään luotettavalla käyntihaastattelumenetelmällä.

Sisällys

Laatuseloste: työolotutkimus.....	4
-----------------------------------	---

Laatuseloste: työolotutkimus

1. Tilastotietojen relevanssi

Työolotutkimukset ovat laajoja, Suomessa asuvan suomen- ja ruotsinkielisen palkansaajaväestön kattavia haastattelututkimuksia. Tutkimukseen haastateltavat 15–64-vuotiaat, keskimäärin vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevät palkansaajat edustavat kaikkia ammatti- ja toimialoja. Otoskoot ovat vaihdelleet 3 800 hengestä yli 7 000 henkeen.

Tilastokeskus on tehnyt työolotutkimuksia vuosina 1977, 1984, 1990, 1997, 2003, 2008 ja 2013. Suuri osa työolotutkimuksen kysymyksistä on toistettu samanlaisina tutkimuskerrasta toiseen; vuoden 2013 tutkimuksen valmistuttua työolojen ja niiden kokemisen aikasarja kattaa 36 vuotta. Tällaisten aikasarjojen olemassaolo on kansainvälisestikin varsin poikkeuksellista.

Työolot ymmärretään tutkimuksessa laajasti sekä fyysisiksi että psyykkisiksi ja sosiaalisiksi työympäristötekijöiksi. Työolotutkimuksen tietosisältö kattaa seuraavat aihealueet: fyysinen työympäristö; psyykkiset ja sosiaaliset työympäristötekijät; terveys, stressioireet; asema työmarkkinoilla, työhistoria, perhe, taustamuuttajat

Työolotutkimus pyrkii kuvaamaan eri tasoilla tapahtuvia työelämän muutoksia ja niiden välisiä yhteyksiä. Palkansaajien kokemuksissa tapahtuneita muutoksia voidaan tarkastella yhteydessä muutoksiin työorganisaatioissa sekä talouden ja rakenteiden muutoksiin. Esimerkiksi työmarkkina-asemien muutosta koskevat kysymykset on mahdollista yhdistää muihin työolojen piirteisiin ja tutkia palkansaajaryhmien välisiä eroja. Myös eri työolotekijöiden välisiä yhteyksiä – esimerkiksi työsuhteen turvallisuuden kokemusta, työpaineita ja stressioireita – voidaan tutkia monipuolisesti. Erilaisten alaryhmien vertailu on mahdollista tutkimuksen suuren otoskoon ansiosta.

Työolotutkimusjärjestelmän avulla voidaan tehdä suomalaista työelämää koskevia yleistyksiä, tutkia kulloinkin vallitsevaa työelämän tilaa – hyvin- ja pahoinvoinnin tasoa – sekä seurata ajassa tapahtunutta muutosta pitkällä aikavälillä. Tuloksia voidaan hyödyntää työpoliittisen päätöksenteon tukena niin valtakunnallisella kuin työorganisaatioidenkin tasolla, ja tutkimus tarjoaa aineistoa alan tutkimukseen. Se tarjoaa myös vertailukohteen paikalliselle tai alakohtaiselle työelämän tutkimukselle.

Vuoden 2013 työolotutkimuksen tiedonkeruuta ovat olleet mukana rahoittamassa Työsuojelurahasto, työ- ja elinkeinoministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö, Eläketurvakeskus, Työterveyslaitos, Keva, Työturvallisuuskeskus, Valtiokonttori, Kela ja Kuntoutussäätiö.

2. Tilastotutkimuksen menetelmäkuvaus

Työolotutkimus on pääosin käyntihaastatteluna toteutettu otantatutkimus. Vuoden 2013 työolotutkimus on poimittu syys- ja lokakuun 2013 työvoimatutkimuksen tiettyjen rotaatioryhmien 15–64 -vuotiaiden suomen- ja ruotsinkielisten vastaajien joukosta. Työvoimatutkimuksen otokseen kuulumisen on varmistunut vasta työvoimatutkimuksen puhelinhaastattelun aikana: työolotutkimukseen otokseen kuuluvat ne työllisiksi palkansaajiksi osoittautuvat henkilöt, joiden säännöllinen työaika on vähintään 10 tuntia viikossa. Heille on ehdotettu työolotutkimukseen osallistumista ja sovittu erillisestä käyntihaastattelusta. Pieni osa haastatteluista on tehty puhelimitse, jos käyntihaastattelua on ollut muuten mahdoton järjestää. Haastattelut on tehty suomen- tai ruotsinkielellä, lukuun ottamatta joitakin englanninkielisiä haastatteluja vuosien 2008 ja 2013 tutkimuksissa.

Kulloisenkin työolotutkimuksen tutkimuslomake suunnitellaan edellisen tutkimuksen lomakkeen pohjalta yhteistyössä tiedonkeruun rahoittajien edustajista ja muista työelämän asiantuntijoista koostuvan asiantuntijaryhmän kanssa. Asiantuntijaryhmä kokoontuu lomakkeen sisällön suunnittelun aikana useita kertoja keskustelemaan ja päättämään mahdollisista muutoksista lomakkeen sisällössä.

Tutkimuksen sisällön suunnittelussa pyritään toistuvuuteen niin, että aiemmissa tutkimuksissa toimiviksi osoittautuneiden ja edelleen relevanttien kysymysten avulla voidaan jatkaa työolotutkimusten vertailukelpoista aikasarjaa. Toisaalta aikaisemmalla kierroksella ongelmallisiksi osoittautuneita kysymyksiä on voitu muokata aikaisempien kokemusten ja saadun palautteen mukaisesti paremmiksi ja/tai

ajantasaisemmiksi. Työelämän muutokset edellyttävät myös sitä, että joka tutkimuskierroksella lomakkeelle on lisätty uusia, tutkimushetkellä ajankohtaisia teemoja käsitteleviä kysymyksiä. Samalla joistakin vanhoista, ei enää kovin tarpeellisiksi koetuista kysymyksistä on luovuttu. Koska työolotutkimukseen osallistujat poimitaan työvoimatutkimuksen kohdejoukosta, työolotutkimuksen tietosisältöä on voitu täydentää työvoimatutkimuksen haastattelusta saadulla tiedolla.

Työvoimatutkimuksen ja työolotutkimuksen vahvan kytköksen vuoksi työolotutkimuksen katoon vaikuttaa työvoimatutkimuksen kato. Jos kohdehenkilöä ei tavoiteta työvoimatutkimuksen haastatteluun kahden kenttätyöviikon aikana, hän jää työvoimatutkimuksessa katoon. Tässä vaiheessa ei tiedetä, kuuluisiko henkilö työolotutkimuksen otokseen vai ei, eikä hänelle voida esittää työolotutkimukseen osallistumista.

Vuoden 2013 työolotutkimuksessa kokeiltiin uutta käytäntöä. Työvoimatutkimuksen kahden viikon kenttätyöaikana katoon jääneiden kohteiden tavoittelua jatkettiin vielä työvoimatutkimuksen kenttätyön umpeuduttua työolotutkimusta silmällä pitäen. Jos henkilö tavoitettiin ja hän osoittautui työolotutkimuksen otokseen kuuluvaksi, hänelle esitettiin osallistumista työolotutkimukseen. Tällöin henkilölle tehtiin ennen työolotutkimuksen haastattelua suppea ”mini-työvoimatutkimus”, josta saatiin muissa tapauksissa normaalin työvoimatutkimuksen kautta tuleva tieto muun muassa ammatista, työpaikasta, toimialasta, säännöllisestä työajasta ja mahdollisesta osa-aikatyöstä.

Koska osaa työvoimatutkimuksessa kadoksi jääneistä ei tavoitettu edes jatkettun tavoitteluajan puitteissa, lähtöotokseen jää henkilöitä, joista ei tiedetä, olisivatko he kuuluneet lopulliseen otokseen. Näin ollen lopullisen otoskoon laskemiseksi joudutaan käyttämään estimaatteja. Koska tarkkaa otosta ja katoa ei voida määritellä, ei työolotutkimuksessa voida myöskään käyttää painokertoimia. Niiden käyttö edellyttäisi, että lähtöotoksesta katoon jääneistä tiedettäisiin, moniko kuuluisi otokseen ja moniko on ylipeittoa.

Vuonna 2013 käyntihaastatteluja tehtiin yhteensä 4888, ja haastattelun keskimääräinen kesto oli 63 minuuttia. Haastattelut toteutettiin pääosin syys-joulukuussa 2013, mutta joitakin haastatteluja tehtiin vielä tammikuun 2014 alkupuoliskolla.

3. Tietojen oikeellisuus ja tarkkuus

Työolotutkimuksen tiedot perustuvat vastaajien haastatteluissa antamiin tietoihin. Kysymyslomakkeen suunnitteluun on panostettu paljon, jotta kysymykset olisivat mahdollisimman yksiselitteisiä ja helppoja vastata. Myös haastattelijoiden koulutukseen on kiinnitetty erityistä huomiota. Haastattelututkimuksessa ei kuitenkaan ole mahdollista täysin häivyttää eroja vastaajien tavoissa tulkita ja ymmärtää esitettyjä kysymyksiä ja niiden vastausvaihtoehtoja.

Tutkimustulosten oikeellisuuteen vaikuttaa vastauskato. Työolotutkimuksen kadon laskeminen ja jo pelkästään otoskoon määrittelemisen ovat kuitenkin haasteellisia tehtäviä edellä, kohdassa 2 esitetyistä syistä: työvoimatutkimuksessa kokonaan katoon jääneiden osalta ei voida tietää, moniko olisi kuulunut otokseen. Heistä tiedetään sukupuoli ja ikä, mutta ei ammattiasemaa tai säännöllistä viikkotyöaikaa, joiden perusteella otokseen kuulumisen määrittämään.

Lopullisen katoprosentin laskemisessa joudutaan käyttämään estimaatteja. Työolotutkimuksen otokseen kuulumisen kriteerit täyttävien henkilöiden osuus iän ja sukupuolen mukaan lasketaan niiden työvoimatutkimuksen kohdehenkilöiden osalta, joilta haastattelu on saatu. Näiden tietojen perusteella on mahdollista esittää arvioita siitä, kuinka suuri osa niistä, joilta edes työvoimatutkimuksen haastattelua ei saatu, olisi kuulunut myös työolotutkimuksen otokseen ja kuinka suuri osa olisi ollut ylipeittoa. Arvio voidaan laskea ikäryhmittäin ja sukupuolen mukaan. Tässä vaiheessa voidaan ennakoida, että vuoden 2013 tutkimuksen estimoitu otoskoko on noin 7 000 palkansaajaa ja estimoitu vastausosuus noin 70 prosenttia. Lopullinen, estimoitu otoskoko ja kato julkaistaan syksyllä 2014 ilmestyvän tutkimuksen perusjulkaisun yhteydessä.

Vastausosuus on monien muiden surveytutkimusten tapaan myös työolotutkimuksessa korkeampi naisilla kuin miehillä. Nuorimmissa ikäryhmissä vastausosuus jää alhaisimmaksi, ja iäkkäimpien joukossa se nousee korkeimmaksi. Nuorten, ja erityisesti nuorten miesten vastaukset ovat aineistossa jossain määrin aliedustettuina. Tämä aiheuttaa esimerkiksi sen, että opiskelu osa-aikatyön syynä on työolotutkimuksen vastaajajoukossa selvästi harvinaisempaa kuin työvoimatutkimuksen painokertoimin korjatusta aineistosta laskettuna.

4. Julkaistujen tietojen ajantasaisuus ja oikea-aikaisuus

Työolotutkimusta tehdään noin viiden vuoden välein. Tuorein tutkimus on vuodelta 2013, eikä seuraavan työolotutkimuksen ajankohdasta ei ole vielä päätetty.

Vuoden 2013 työolotutkimuksen tiedot ovat tässä vaiheessa ennakkollisia ja koskevat vain pientä osaa tutkimuksen tietosisällöstä. Lopulliset tiedot ilmestyvät marraskuussa 2014.

5. Tietojen saatavuus ja läpinäkyvyys

Vuoden 2013 tutkimuksesta julkaistaan peruseräraportti sekä paperijulkaisuna että sähköisenä julkaisuna marraskuussa 2014.

Tilastokeskus on julkaissut vuosien 1997, 2003 ja 2008 työolotutkimuksista peruseräraportin. Vuosien 1997 ja 2003 tutkimuksista on julkaistu myös työoloja sukupuolten tasa-arvon näkökulmasta tarkastelevat raportit. Lisäksi vuosina 1997 ja 2003 työolotutkimuksen aineistosta on julkaistu artikkelikokoelma yhdessä rahoittajien ja aineistonkäyttäjien kanssa. Tutkimusten tuloksia on esitelty muun muassa Tilastokeskuksen Hyvinvointikatsaus- ja Tieto&trendit-lehdissä sekä erilaisissa kotimaisissa ja kansainvälisissä luentotilaisuuksissa, seminaareissa ja konferensseissa. Tilastokeskuksen ulkopuoliset aineiston käyttäjät ovat julkaisseet työolotutkimuksen tuloksia omissa artikkeleissaan ja raporteissaan.

Tutkimuksesta on saatavissa tutkimuskäyttöön suunniteltuja palveluaineistoja. Mikroaineistot ovat maksullisia ja edellyttävät käyttöluvan hakemista. Aineistot tarjoavat hyvät mahdollisuudet erilaisten selvitysten ja tutkimusten tekoon. Niiden pohjalta on tehty myös lukuisia opinnäytetöitä.

6. Tilastojen vertailukelpoisuus

Työolotutkimuksen keskeisimmistä tiedoista on olemassa vuoden 2013 aineiston valmistuttua vertailukelpoinen aikasarja vuosilta 1977–2013. Tämä aikasarja kattaa 36 vuotta suomalaista työelämää.

7. Selkeys ja eheys / yhtenäisyys

Työolotutkimuksen lisäksi työmarkkinoihin liittyviä Tilastokeskuksen tilastoja ovat työvoimatutkimus, avointen työpaikkojen tilasto, työtaistelutilasto, työtapaturmatilasto sekä työssäkäyntitilasto. Näistä erityisesti työvoimatutkimuksen tietosisältö ja kiinnostuksen kohteet ovat osittain päällekkäisiä työolotutkimuksen kanssa. Työvoimatutkimuksen kohdejoukko on kuitenkin koko työikäinen väestö, mutta työolotutkimuksessa vain vähintään 10 tuntia viikossa työskentelevä palkansaajaväestö. Lisäksi työolotutkimus pyrkii selvittämään palkansaajien työhistoriaan sekä fyysisiin, psyykkisiin ja sosiaalisiin työoloihin liittyviä asioita huomattavasti laaja-alaisemmin ja syvällisemmin kuin mitä työvoimatutkimuksen puitteissa on mahdollista tehdä. Työolotutkimus on perinteisesti kerätty syksyisin lukuun ottamatta vuotta 2008, jolloin tiedonkeruu tapahtui keväällä. Työvoimatutkimuksen tiedot taas kerätään kuukausittain ja niistä lasketaan vuosikeskiarvo.

Koska työolotutkimus tehdään Tilastokeskuksen kuukausittaisen työvoimatutkimuksen tiettyjen kierrosten yhteydessä (ks. yllä), Työolotutkimuksen aineistoon voidaan helposti liittää myös työvoimatutkimuksen yhteydessä kerätyt tiedot ilman, että haastateltavilta tarvitsisi kysyä samoja asioita uudelleen.

Työvoimatutkimuksesta liitettyjä tietoja ovat mm. vastaajan ammatti, työpaikan nimi ja toimiala, työsuhteen kesto, säännöllinen työaika, viikonloppu-, ilt- ja yötyönteko edeltävän neljän viikon aikana jne.

Lisätietoja

Hanna Sutela 09 1734 2907

Anna-Maija Lehto 09 1734 3223

Vastaava tilastojohtaja:

Riitta Harala

tyoolotutkimus@tilastokeskus.fi

www.tilastokeskus.fi

Lähde: Työolotutkimus, Tilastokeskus

Asiakaspalaute: www.tilastokeskus.fi/palaute

*Tietopalvelu ja viestintä, Tilastokeskus
puh. 09 1734 2220
www.tilastokeskus.fi*

*Julkaisutilaukset, Edita Publishing Oy
puh. 020 450 05
asiakaspalvelu.publishing@edita.fi
www.editapublishing.fi*

*ISSN 1796-0479
= Suomen virallinen tilasto
ISSN 2342-2874 (pdf)*